

Het egalitaire gezin: nog niet voor morgen

Bevindingen uit het Belgische tijdsbudgetonderzoek

Glorieux, I. en J. Vandeweyer (2002), *Tijdsbestedingsonderzoek 1999 – Deel A: naar gewest, leeftijd, context en geslacht, Deel B: naar opleidingsniveau, arbeidssituatie, gezinssituatie en geslacht*, Reeks Tijds- en vrijetijdsbesteding, Nationaal Instituut voor de Statistiek

Glorieux, I., en J. Vandeweyer (2002), *24 uur... Belgische tijd: een onderzoek naar de tijdsbesteding van de Belgen*. Statistische studie 110, Reeks Statistische studien, Brussel, Nationaal Instituut voor de Statistiek.

In het kader van het Belgische tijdsbudgetonderzoek hielden 8 382 Belgen van 12 tot 95 jaar gedurende twee dagen – één weekdag en één weekenddag – een dagboekje bij, waarin zij elke tien minuten hun tijdsbesteding noteerden. Het veldwerk liep van 3 december 1998 tot 6 februari 2000 en werd uitgevoerd door het Nationaal Instituut voor de Statistiek. De vormgeving van de databanken en analyses zijn het resultaat van een samenwerking tussen de onderzoeksgroep TOR van de VUB en het NIS in het kader van het AGORA-programma Valorisatie van de databank Tijdsbudgetenquête gefinancierd door DWTC. Recent publiceerde het NIS twee uitgebreide tabellenboeken waarin de tijd besteed aan allerlei activiteiten wordt weergegeven naar gewest, geslacht, leeftijd, onderwijsniveau, arbeidssituatie en gezinssituatie. Daarnaast werden meer gedetailleerde analyses gebundeld in een afzonderlijke publicatie. Eén van de aandachtspunten in deze publicaties betreft de werklust van Belgische koppels. Hieronder gaan we in op een aantal bevindingen daaromtrent.

Verdeling van de werklust naar gezinstype

De tijdsbudgetdata van het NIS werden verzameld bij 4 275 gezinnen die deelnamen aan de huishoudbudgetenquête. Vermits leden (tussen 12 en 95 jaar) van de geselecteerde gezinnen gevraagd werden om deel te nemen aan het onderzoek, kunnen we de tijdsbesteding ook analyseren op gezinsniveau. Dit laat onder meer toe *na te gaan hoe de werklust van respondenten beïnvloed wordt door het type gezin waarvan ze deel uitmaken* en de totale werklust voor elk type gezin te berekenen. Daarvoor selecteerden we alle koppels uit onze data.¹

In eerste instantie beschouwen we de totale werklust (loonarbeid, huishoudelijk werk en kinderopvang) per respondent naargelang het gezinstype waarin hij leeft. In tabel 1 geven we de werklust van de respondent (man of vrouw) waarbij

we rekening houden met zijn werksituatie (werkend, niet-werkend) en de werksituatie van de partner (niet-werkende partner of werkende partner). Om een en ander gemakkelijker te kunnen vergelijken, zetten we in tabel 1 de gemiddelde werklast van mannen en vrouwen van eenzelfde type gezin onder elkaar.²

In de eerste kolom geven we de rangorde weer van de werklast van de respondenten (van laag naar hoog). Het is vrij logisch dat niet-werkenden (1 t.e.m. 4) steeds een kleinere werklast hebben dan werkende individuen (7 t.e.m. 8). De niet-werkende mannen die samenwonen met een niet-werkende partner (1) hebben de laagste totale werklast, nl. 24u57' per week of 3u34' per dag. *De hoogste werklast is voor werkende vrouwen met een werkende partner (8), nl. 54u37' per week of 7u48' per dag.* Zij werken 29u34' per week meer dan de eersten. Respondenten in gezinnen van tweeverdieners (7 en 8) hebben duidelijk de grootste werklast, alhoewel een werkende man in een kostwinnersgezin (6) toch ook een werklast van meer dan 50 uur per week heeft. *Niettegenstaande de gezin-*

nen van tweeverdieners de meest egalitaire zijn, is de werklast van vrouwen in deze gezinnen toch ook nog ruim 2u30' hoger dan die van mannen. Gezinnen met mannelijke kostwinners zijn de enige waar de werklast van vrouwen lager ligt dan die van mannen.

Hieronder portretteren we één voor één de verschillende gezinstypes naar stijgende totale werklast.

Niet-werkende vrouw + niet-werkende man

Een koppel dat statutair geen loonarbeid verricht, heeft uiteraard een lage totale werklast. Toch werkt ook hier de vrouw veel meer (bijna 10 uur per week) dan de man. Tabel 2 toont hoe de werklast in dit type gezin precies is samengesteld.

Niettegenstaande zowel man als vrouw geen job (meer) uitvoeren, blijft de vrouw meer huishoudelijke taken, kindercare en opvoeding op zich nemen. Hier is sprake van een vrij traditionele gezins-

Tabel 1.

Werklast per week naar gezinstype.

Rang-werklast	werksituatie respondent	+ werksituatie partner	N	Gem. leeftijd	Tot. werklast resp.	Tot. werklast geztyp.
1	nt- werk. man	+ nt-werk.vrouw	683	65	24:57	59:48
3	nt- werk. vrouw	+ nt- werk. man	766	63	34:51	
2	nt- werk. man	+ werk. vrouw	99	49	30:55	79:59
5	werk. vrouw	+ nt- werk. man	99	45	49:04	
6	werk. man	+ nt-werk.vrouw	407	44	50:03	93:09
4	nt- werk. vrouw	+ werk. man	420	43	43:06	
7	werk. man	+ werk. vrouw	1 115	39	51:59	106:36
8	werk. vrouw	+ werk. man	1 025	37	54:37	

Bron: NIS Tijdsbestedingsonderzoek 1999, bewerking TOR-VUB.

Tabel 2.

Verdeling werklast per week bij koppel bestaande uit niet-werkenden.

	loonarbeid	huish. werk	kinderzorg	totale werklast
nt.werk.man	0:37	22:13	2:06	24:57
nt.werk. vrouw	0:21	31:33	2:55	34:51

Bron: NIS Tijdsbestedingsonderzoek 1999, bewerking TOR-VUB.

situatie. De *gemiddelde leeftijd* van dit koppel ligt *vrij hoog* (vrouw: 63 jaar, man: 65 jaar). De meeste mannen (81,8%) zijn reeds met prepensioen of pensioen. De grootste groep bij de vrouwen vormen de huisvrouwen (47%) en de gepensioneerden (38,9%). Dit verklaart reeds in grote mate het traditioneler rollenpatroon. De *scholingsgraad* ligt in dit type gezin ook *heel wat lager* dan in de overige gezinstypen: 57,2% van de vrouwen en 44,8% van de mannen hebben hoogstens een diploma lager onderwijs. Gezien de gemiddelde leeftijd hier redelijk hoog ligt, verbaast het ook niet dat de algemene gezondheidstoestand niet zo unaniem positief beoordeeld wordt als bij de tweeverdieners (zie later). Toch voelt 63,3% van de vrouwen en 67,7% van de mannen zich nog in goede tot zeer goede gezondheid. Van de niet-werkende mannen voelen de meeste (70,9%) zich nooit overbelast. Bij de vrouwen voelt slechts 53,2% zich nooit overbelast door de dagelijkse taken. In het weekend heeft ongeveer 4/5 van deze respondenten het gevoel voldoende tijd te hebben om alles te doen wat ze

graag zouden doen. *Van tijdsdruk kan hier niet echt sprake zijn.*

Werkende vrouw + niet-werkende man

In drie van de vier gezintypes, zijn het de vrouwen die een hogere totale werklast hebben dan mannen. Vooral de werkende vrouwen met een niet-werkende partner hebben een veel zwaardere werklast dan hun partner. Het verschil bedraagt hier 18u09' per week (zie tabel 3). Het gemiddeld aantal kinderen in dit type gezin is laag, nl. 0,42. Dit gezinspatroon komt echter vrij zelden voor. Slechts ongeveer 4% van de koppels behoort tot dit gezinstype.

Op het vlak van huishoudelijk werk en de zorg voor kinderen (inclusief verplaatsingen) is dit gezintype heel egalitair. Het is het enige gezinstype waarin de man iets meer gezinsarbeid verricht dan de vrouw. De vrouw doet er echter nog eens ge-

Tabel 3.

Verdeling werklast per week bij koppel bestaande uit niet-werkende man en werkende vrouw.

	loonarbeid	huish. werk	kinderzorg	totale werklast
nt.werk.man	2:29	25:52	2:32	30:55
werk. vrouw	22:21	23:59	2:42	49:04

Bron: NIS Tijdsbestedingsonderzoek 1999, bewerking TOR-VUB.

Tabel 4.

Verdeling werklast per week bij kostwinnersgezin.

	loonarbeid	huish. werk	kinderzorg	totale werklast
werkende man	34:19	13:22	2:20	50:03
nt.werk. vrouw	0:29	35:50	6:46	43:06

Bron: NIS Tijdsbestedingsonderzoek 1999, bewerking TOR-VUB.

Tabel 5.

Verdeling werklast per week bij koppel bestaande uit tweeverdieners.

	loonarbeid	Huish. werk	Kinderzorg	totale werklast
werk.man	35:01	13:51	3:06	51:59
werk. vrouw	25:38	23:40	5:18	54:37

Bron: NIS Tijdsbestedingsonderzoek 1999, bewerking TOR-VUB.

middeld meer dan 20 uur per week betaalde arbeid bovenop. *De extra-tijd die de vrouw binnen dit gezin spendeert aan loonarbeid, wordt niet echt gecompenseerd door extra huishoudelijk werk en kinderopvang van de man, zodat de totale werklast toch wel erg ongelijk verdeeld is.* Bij dit koppel ligt de gemiddelde leeftijd van de vrouw rond 45 jaar en van de man rond 49 jaar. Van de niet-werkende mannen is 31,9% gepensioneerd (of met prepensioen), 23,6% invalide en 22% werkloos. Het merendeel (55,8%) van de vrouwen werkt deeltijds. Het gemiddeld aantal werkuren voor een voltijds werkende vrouw uit dit type gezin bedraagt 36 uur per week, voor een deeltijds werkende vrouw is dit 21 uur per week.³ De vrouwen zijn wat scholingsniveau betreft bijna gelijk verspreid over de 4 onderwijsniveaus. Bij de mannen vinden we meer laaggeschoolden en minder hooggeschoolden terug. Meer vrouwen (85,2%) dan mannen (69,9%) uit dit type gezin voelen zich in goede tot zeer goede gezondheid. Het is vrij logisch dat 65,1% van de niet-werkende mannen zich nooit overbelast voelt gezien de lage totale werklast. Bij de vrouwen deelt slechts 35% deze mening. 14,3% voelt zich minder dan eens per maand overbelast, 24,1% ongeveer eens in de week, 17,5% meerdere keren per week en 9,1% iedere dag. Daarenboven vindt slechts 40% van de vrouwen in het weekend voldoende tijd om te doen wat ze graag doet. Bij de niet-werkende mannen in dit gezin heeft slechts 26,2% tijd tekort in het weekend. *De hoge werklast van de vrouwen vertaalt zich duidelijk in meer tijdsdruk bij de vrouwen in dit gezinstype.*

Niet-werkende vrouw + werkende man

De enige gezinssituatie waarin een vrouw een kleinere totale werklast heeft dan mannen is in het typische kostwinnersgezin, nl. de combinatie van een werkende man met een niet-werkende (huis)vrouw (zie tabel 4). In dit gezin werken mannen ongeveer 7 uur per week meer dan vrouwen.

In deze traditionele rolbezetting voert de vrouw uiteraard het overgrote deel van het huishoudelijk werk en de kinderopvang uit. De oudere leeftijd is hier geen verklaring voor de traditionele rolverdeling want de vrouwen zijn gemiddeld 43 en de mannen gemiddeld 44 jaar oud. In dit type gezin komen *de meeste huisvrouwen* voor (57%). De

mannen daarentegen werken bijna uitsluitend voltijds en dit gedurende gemiddeld 34 uur per week. Ze behoren tot de hoogste verdiemers. *De mannen uit het kostwinnersgezin zijn hoger geschoold dan hun partners:* 22% van de vrouwen en 17,4% van de mannen behaalden hoogstens een diploma lager onderwijs; 32,3% vrouwen en 25,6% mannen behaalden een diploma lager middelbaar onderwijs; 31,1% van de vrouwen en 34,6% van de mannen heeft een diploma hoger middelbaar onderwijs en respectievelijk 14,7% en 22,4% heeft een hogere school- of universitair diploma. Het is opvallend dat *15% minder vrouwen zich in goede tot zeer goede gezondheid voelen dan de mannen*, waarvan 92% zich in deze situatie bevindt. Met de tijdsdruk valt het in het kostwinnersgezin best mee; 46,4% van de vrouwen voelt zich nooit overbelast door de dagelijkse taken, bij de mannen denkt 41,8% daar hetzelfde over. Slechts 37% bij de vrouwen en 49,6% van de mannen heeft in het weekend tijd tekort om alles te doen wat ze graag zouden doen.

Werkende vrouw + werkende man

Werkende vrouwen die samenleven met een werkende man hebben de hoogste totale werklast. Het verschil in werklast tussen mannen en vrouwen in dit gezinstype is echter veel kleiner dan bij de andere gezinstypes, het bedraagt slechts 2u38'. De extra-tijd die de man hier besteedt aan loonarbeid wordt gecompenseerd door extra tijd die de vrouw spendeert aan huishoudelijk werk (zie tabel 5). In dit tweeverdienersgezin kunnen we wel spreken van *een egalitaire verdeling van de totale werklast, maar de taakverdeling blijft erg traditioneel.* In tweeverdienersgezinnen komen ook het meeste kinderen voor.

Het tweeverdieners-gezinstype bestaat vooral uit jonge gezinnen, de vrouw is gemiddeld 37 jaar en de man gemiddeld 39 jaar. Slechts 36% van de tweeverdieners heeft geen kinderen. De mannen werken bijna uitsluitend voltijds (96,2%) gedurende gemiddeld 35 uur per week. De vrouwen daarentegen zijn praktisch evenredig verdeeld over het halftijds statuut (46,2%) en het voltijds statuut (53,8%). Halftijds werkende vrouwen werken gemiddeld 22 uur per week, voltijds 35 uur per week. Dit verklaart ook de extra uren die mannen besteden aan loonarbeid en vrouwen aan huishou-

delijk werk en kindercare. Wat de scholingsgraad betreft zien we een grotere proportie hoger geschoolden bij de vrouwen dan bij de mannen (respectievelijk 37,2% en 31%), 36,1% van de vrouwen heeft een diploma hoger middelbaar onderwijs tegenover 34% bij de mannen. Bij de vrouwen zijn er 10,6% lagergeschoolden en 16,6% lager middelbaar geschoolden. Bij de mannen is dit respectievelijk 11,2% en 23,7%. De tweeverdieners voelen zich bijna allen (93,9% bij de vrouwen en 94,5% bij de mannen) in goede tot zeer goede gezondheid. *Hun hoge werklast laat zich echter voelen: 76,4% van de vrouwen en 64,4% van de mannen voelt zich wel eens overbelast bij het overschouwen van de dagelijkse taken. In het weekend vindt 68,4% van de vrouwen en 66,3% van de mannen dat er tijd tekort is om te doen wat men graag zou doen. Dit gezinstype ervaart de grootste tijdsdruk.*

Samenvattend besluit

Al bij al stellen we vast dat in bijna alle gezinstypes de taakverdeling binnen gezinnen vrij traditioneel blijft. Een uitzondering hierop vormen de tweeverdienersgezinnen. De intrede van de vrouw op de arbeidsmarkt lijkt een eerste stap te zijn naar een meer egalitaire rolverdeling binnen het gezin. Dit mag echter niet verhullen dat de tijdsdruk het grootst is bij de werkende vrouwen met werkende partner. Zij hebben niet alleen de grootste totale werklast, maar rapporteren ook het vaakst zich overbelast te voelen door de combinatie van dagelijkse taken en vormen de grootste groep die vindt dat er tijdens het weekend onvoldoende tijd is om

alles te kunnen doen wat ze verlangen. Ook de werkende mannen met werkende partner hebben een grote totale werklast en zijn diegenen die het meeste tijdsdruk ervaren bij de mannen, doch de tijdsdruk is iets minder groot dan bij hun werkende partner. *Het meer egalitaire tweeverdienersgezin, tevens het gezinstype waarin de meeste Belgische koppels leven (ongeveer 46% van de koppels behoort tot dit gezinstype), is dus duidelijk een gezin onder druk.*

Ignace Glorieux
Jessie Vandeweyer
TOR-VUB

Noten

1. We houden in deze analyses geen rekening met de eventuele loon- en gezinsarbeid van kinderen en andere volwassenen (grootouders bv.) in het huishouden.
2. De aantallen (N) van mannen en vrouwen uit eenzelfde gezinstype zijn niet hetzelfde in de tabel. Dat is een gevolg van het feit dat de data gewogen zijn op het niveau van individuen. In de steekproef zijn er natuurlijk wel evenveel mannen en vrouwen uit eenzelfde gezinstype (bv. evenveel werkende mannen met een niet-werkende vrouw als niet-werkende vrouwen met een werkende man).
3. Deze uren verschillen van de uren loonarbeid in de tabel. De eersten zijn gebaseerd op het gerapporteerd aantal werkuren per week in de individuele vragenlijst. De cijfers in de tabel worden afgeleid uit het aantal uren gepresteerde loonarbeid in de dagboekjes.